

Мельник Ірина Миколаївна,

канд. пед. наук, доцент кафедри педагогіки

Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

РОЛЬ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ВНЗ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Нинішнє суспільне поле потребує особистостей творчих, самостійних, здатних активно діяти, приймати власні рішення, швидко адаптуватися до змін та інновацій.

В умовах ринку праці майбутній вчитель повинен бути готовим не тільки виявляти професійні знання, вміння, навички, а й співпрацювати в колективі, впроваджувати інноваційні технології, знаходити вихід із конфліктних ситуацій.

З огляду на сказане актуалізується проблема освітнього середовища ВНЗ, його змістової насиченості та вияву механізмів цілеспрямованого системного впливу на формування майбутнього вчителя.

Для нашого дослідження суттєвим є з'ясування потенційних можливостей освітнього середовища педінституту у професійній підготовці вчителя початкових класів, виокремлення перспектив його розвитку та механізмів впливу на рівень професіоналізму майбутнього педагога.

На сучасному етапі активізувалася дослідження різноманітних аспектів освітнього середовища ВНЗ (Д.Балдинюк, Н.Балдинюк, О.Васильєва, М.Ткачук, В.Мелешко, С.Попиченко, Н.Рогальська, В.Ягупов та ін.).

Аналіз наукових джерел дає можливість виділити такі підходи у тлумаченні сутності поняття «середовище»: соціолого-філософський, психологічний, культурологічний, педагогічний.

У контексті означених підходів вживаються відповідно різні визначення: соціальне, художньо-естетичне, виховне, освітнє (едукаційне), освітньо-виховне.

Вихідним у нашому підході є розгляд особистості не як пасивного об'єкта впливу середовища, а як суб'єкта активної перетворюючої діяльності.

У зв'язку із конкретними умовами розвитку, життєдіяльності особистості, прояву її потенційних можливостей розрізняється вид середовища.

Нам імпонують дослідження Попиченко С., Рогальської Н., Ткачук М. щодо визначення показників та компонентів освітнього середовища, сфер життєдіяльності особистості у соціальному середовищі [3;5].

Однак на сьогоднішній день недостатньо вивчений аспект впливу освітнього середовища ВНЗ на розвиток професіоналізму вчителя.

Ми усвідомлюємо, що вся діяльність навчального закладу, відтак його освітньо-виховне середовище повинні бути підпорядковані ідеї становлення особистості фахівця як індивідуальності, так і професіонала.

Ґрунтуючись на визначеннях сутності поняття, компонентів, сфер впливу соціального та виховного середовища, поданих вищезгаданими дослідниками[1;3] ми зробили спробу власного тлумачення змісту поняття «освітньо-виховне середовище» і розуміємо його так: це сформована у ВНЗ система реальних та потенційних сфер розвитку й вияву особистісних і професійних якостей майбутнього фахівця, що передбачає активну діяльність, спрямовану на постійне вдосконалення як змісту компонентів середовища, так і внутрішнього потенціалу особистості.

Домінантними у забезпеченні успішного впливу освітньо-виховного середовища на особистість студента ми вважаємо такі характеристики: відкритість, спрямування на особистість орієнтованого, творчого, активного фахівця.

Освітньо-виховне середовище в цілому для студента повинно стати власним, де він почуває себе комфортно, захищено, де панує атмосфера взаємодії, взаємодопомоги, взаємопідтримки.

Ми всі стали свідками впровадження у ВНЗ кредитно-модульного навчання на засадах єдиного стандарту ECTS. Кілька років роботи виявили позитивні й негативні моменти. Збільшується можливість щоденної самостійної роботи протягом семестру, контролю за навчальними досягненнями студентів.

Однак значними перешкодами є недостатнє забезпечення вільного доступу студентів до необхідної інформації та й недостатній рівень в цілому матеріальної бази (насиченість бібліотеки, читальних залів літературою, обмалю, а то й відсутність з окремих предметів електронно-комп'ютерної бази).

Безумовно, деканат, кафедри, викладачі постійно працюють над змістом навчальних програм, їх вдосконаленням та методичним забезпеченням, однак при нинішньому академічному навантаженні викладачів навіть при надто великому бажанні їх працювати, виявляти активність і творчість на достатньому рівні неможливо. Підготовка методичних вказівок, рекомендацій, електронних конспектів лекцій, книг, тестових завдань, хрестоматій, ІНДЗ вимагає чимало зусиль і часу.

Сказане породжує суперечності між реальними потребами та потенційними можливостями формування професійно зрілого фахівця, які потрібно розв'язувати.

Безумовно, основою педагогічного процесу є викладач, який повинен бути методично підготовленим, володіти педагогічною майстерністю, готовим до інновацій, творчого пошуку, професійно зрілим.

Відтак, важливою проблемою є підготовка кадрів для ВНЗ, яку на сьогоднішній день сповна не вирішує ні магістратура, ні аспірантура. У першому випадку студент витрачає багато часу на написання магістерської роботи, в другому – аспірант пише дисертацію, яка навіть при успішному захисті не підвищує рівня його професіоналізму.

Суттєвим є питання змістового насичення освітнього середовища. Наведемо тільки один приклад. Студент 4 курсу, спеціальність «Початкова освіта» (з/ф) освоїв (мабуть, краще сказати прослухав) 77 навчальних предметів, при цьому досить незначна кількість годин була відведена на опанування методиками викладання.

На сьогоднішній день є значні зрушення в цьому контексті. Деканати, кафедри мають можливість включати інтегровані курси, самостійно визначати доцільність вивчення того чи іншого навчального предмету. Так, цікавими, істотно важливими відзначаємо такі курси: «Технологія інтерактивного

навчання», «Професійна адаптація педагога до професійної діяльності», «Нові освітні технології», «Психолого-педагогічні засади міжособистісного спілкування», «Професійно-педагогічний тренінг» тощо.

Однак вважаємо доцільним посилити прикладну професійну підготовку майбутнього вчителя, повернути ті години лабораторних, семінарських занять, які були в недалекому минулому. Гострою і актуальною є проблема педагогічної практики, на яку відведено вкрай недостатньо часу.

Перспективи розвитку освітнього середовища ВНЗ, спрямованого на забезпечення високого рівня професіоналізму майбутнього вчителя пов'язуємо з наступними позиціями.

1. Перегляд системи підготовки викладачів ВНЗ в напрямку посилення практичного аспекту (інститут стажування, асистентська та аспірантська практики тощо).

2. Зорієнтованість на професійно-прикладну підготовку фахівця (зменшення годин на теоретичні заняття, збільшення на лабораторні, практичні, семінарські заняття, виробничу практику).

3. Зміцнення матеріально-технічної бази ВНЗ (електронні бібліотеки, насиченість бібліотек, читальних залів тощо) як складової освітнього середовища.

4. Вдосконалення науково-методичної роботи викладацького складу, оновлення і вдосконалення навчальних програм і навчальних дисциплін на основі інтеграції; наскрізна професіоналізація підготовки фахівця на різних освітньо-кваліфікаційних рівнях; забезпечення взаємодії між викладачем і студентом в освітньому середовищі; підготовка студентів до вивчення та в майбутньому реалізації в практиці початкової освіти інноваційних технологій; активізація науково-дослідницького компоненту освітнього середовища.

Ми вважаємо, що освітньо-виховне середовище ВНЗ є «цілісною системою цінностей та зразків позитивного впливу на досягнення поставленої мети, завдань[2,98].

Висновки. Ми переконані: врахування вищезгаданих перспективних напрямків дасть можливість створити освітньо-виховне середовище ВНЗ як

джерело формування професіоналізму майбутнього педагога, водночас як сферу впливу особистісних та професійних якостей, а також різноманітних життєвих компетентностей майбутнього фахівця.

Таким чином, аналіз сутності освітнього середовища ВНЗ, його компонентів дозволяє, з одного боку, поглибити наукові уявлення про його змістову характеристику та механізми впливу на майбутнього вчителя, а з іншого-осмислити шляхи оптимізації його та умови реалізації особистості в освітньому просторі ВНЗ.

Подальші дослідження передбачають детальніше вивчення ролі освітнього середовища ВНЗ у формуванні майбутнього вчителя в умовах кредитно-модульного навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мелешко В.В. Особливості формування навчально-виховного середовища у сільській школі//В.В.Мелешко/Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. Науковий збірник. – Вип. 15. – Умань, 2006. – С.68-75.
2. Мельник І.М., Семенюк М.П. Система цільового середовища за В.О.Сухомлинським/ І.М.Мельник., М.П. Семенюк // Вісник Черкаського університету. Серія Педагогічні науки. – Випуск 132. – 2008. – С.96-101.
3. Радченко І. Деякі передумови розробки і організації візуального едукативного середовища/І. Радченко//Роль едукативного середовища у підготовці вчителя сільської школи. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Умань. – РРЦ «Софія». – 2007. – С.23-25.
4. Савченко О.Я. Навчально-виховне середовище сучасної школи і діалог з В.О. Сухомлинським/ О.Я.Савченко// Науковий вісник Миколаївського державного університету. – Вип.8. - Педагогічні науки. – Ч.1. – 2005. – С.4-9.
5. Ткачук М. Виховний потенціал середовища як фактор національного становлення особистості/М.Ткачук//Роль едукативного середовища у підготовці вчителя сільської школи. матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Умань. – РРЦ «Софія». – 2007. – С.46-48.